

Bloeyendael bulletin

MAART 2018

Aan tafel!

Storm-vloed in park

Klein Haaksbergen

Afscheid man met grote verdiensten

Document vol ambitie

Essentaksterfte

Aan Tafel!

De storm heeft flink huisgehouden in de Utrechtse parken. Ook in Bloeyendael is een grote abeel omgewaaid, die in zijn val de waterleiding stuk trok waardoor een enorme waterpartij ontstond. Een uitgebreide fotoreportage vindt u in dit bulletin. Bij het zien van zoveel grote (eeuwen)oude bomen die in de stad Utrecht zijn omgevallen beseft ik hoe kwetsbaar ze zijn en hoe belangrijk het is dat met goed beleid voor deze groene reuzen wordt gezorgd. In dit bulletin kunt u lezen over de essentaksterfte die helaas ook in ons park voorkomt.

Het jaar is net begonnen en er zijn alweer 3 vrijwilligersdagen geweest waarop in totaal zo'n 60 vrijwilligers hebben gewerkt aan het slepen en snoeien van hout en het repareren van de takkenril. De inzet en het enthousiasme op de werkdagen zijn altijd weer aanstekelijk en het bestuur is trots en dankbaar dat we op zo veel stoere en passioneerde mensen mogen rekenen.

REDACTIE

Jan Heijmans, Paul Brassé

FOTOGRAFIE

Paul Brassé, Jan Heijmans en Theo de Ronde

VORMGEVING

KM Grafisch Werk, Utrecht

DRUK

ws Media Groep, Zaltbommel

LOGO

Illustratie Dick Bruna © copyright Mercis bv, 1991

Het resultaat van de survey onder vrijwilligers leert ons dat we als bestuur op de goede weg zijn en dat er voldoende ruimte is om extra taken in het park uit te voeren. We komen hierop terug.

De afscheidsreceptie van Theo de Ronde, eind vorig jaar was een bijzondere gebeurtenis. Het was hartverwarmend hoe Theo door zoveel mensen is toegesproken en hoe meer dan 25 jaar inzet voor Bloeyendael is gememooreerd. De aanwezigheid van maar liefst twee wethouders spreekt voor zich!

Zoals u mogelijk weet valt Bloeyendael in het gebied waarvoor de Gemeente een nieuw bestemmingsplan ontwikkelt dat inmiddels is gepresenteerd als het Ambitiedocument voor Rijnsweerd. Het bestuur heeft dit document ondertekend om aan te geven dat we mee aan tafel zitten en er alles voor zullen doen om ons park te beschermen en de vergroening in het gehele gebied te promoten. Lees hierover verder in het bulletin.

In dit bulletin kunt u nader kennis maken met Hilly Steins, één van onze trouwe vrijwilligers.

Ik denk dat u net als ik uitkijkt naar het voorjaar waarin ons park weer tot bloei komt, en ik hoop u te ontmoeten bij de lenteborrel op 23 maart, of tijdens een wandeling of activiteit in het park. Hartelijke groet!

Mirjam Steinbuch, voorzitter

Storm-vloed in ons park

Niet eerder heeft het park een zondvloed meegemaakt zoals op 18 januari j.l.. Het overvloedige water kwam niet van boven, maar van onder: uit een gebroken waterleiding. De schuldige was de storm van 18 januari die een grote boom aan het wankelen bracht.

Als gevolg van hevige rukwinden kregen de twee grauwe abelen op de hoek van de grote weide op deze donderdagochtend aanzienlijke klappen. Die hebben zich voortgeplant in de wortels waardoorheen de waterleiding liep die het studentencomplex van water voorziet. Een breuk bleef niet uit. Door het uitstromende water werden de wortels van een van deze reuzen losgespoeld, met als gevolg dat de gezonde boom verdere stormvlagen niet meer kon weerstaan en omviel. In zijn val sleepte hij een aantal kleinere bomen mee en de top van de kruin belandde op de takkenril. De helft van de grote weide liep langzaam maar vol met

water, dat zich verspreidde over de aanliggende bossages. Intussen stonden de 600 studenten droog.

De gewaarschuwde waterleidingmaatschappij zette op deze stormdag extra mankracht in, die van ver moest komen. Zij slaagden erin om uren na de breuk

de waterleiding af te sluiten. Later op de dag konden ook de studenten weer hun kraan gebruiken. Om de leiding te repareren moest eerst de gevallen boom worden weggehaald. Het doorzagen van de stam was nog de kleinste moeite. Om de rest van de stam en wortelkluit te verwijderen was een mammoetkraan nodig, maar daar was op deze stormdag veel vraag naar. Rond schemering arriveerde een kraan op het SSH-terrein. Bij het licht van schijnwerpers en met enige hulp van graafmachine en kettingzaag werd de kluit uit de grond getrokken, over de bomen heengetild en tijdelijk gesteld op op het complex.

Pas daarna kon worden begonnen met de reparatie van de waterleiding.

Voor alle zekerheid werd deze omgeleid, zodat de geschiedenis zich niet kan

herhalen bij de overgebleven abeel. Er waren nog twee hele dagen gemoeid met het repareren van de waterleiding.

Enkele dagen later werden de resten van de boom en de beschadigde bomen in stukken gezaagd en afgevoerd, waardoor er naast de takkenril een open ruimte is ontstaan. Door het overvloedige water en de werkzaamheden is ook een deel van de paden beschadigd of geheel verdwenen.

Inmiddels wordt gewerkt aan een herstelplan, maar het zal jaren duren voordat de herinnering aan deze stormdag niet meer zichtbaar is in het landschap.

Paul Brassé

Haaksbergen in het klein

De meeste vrijwilligers zullen haar kennen van de voortreffelijke lunches die ze tijdens de zaterdagse werkdagen op tafel brengt. Beroemd is haar soep. Hilly Steins, werd als Hillebrande in november 1943 in Haaksbergen geboren in een 'degelijk katholiek' gezin dat uiteindelijk de kwalificatie 'groot' kreeg. Vader Jo Steins was onderwijzer met Limburgse roots. Van hem kreeg Hilly, tijdens de vele wandelingen die ze maakten, de liefde voor alles wat groeit en bloeit mee.

Hilly heeft een behoorlijke kennis van en passie voor de natuur. Bomen nemen echter een speciale plek in haar leven in. Zo herinnert ze zich dat, toen het gezin in 1949 ging verhuizen, ze erg verdrietig was dat de prachtige fruitbomen uit hun achtertuin niet mee gingen. Ooit wandelde ze, ze heeft in haar vrije tijd heel wat kilometers met de benenwagen gemaakt, alleen in Duitsland. Ze moest een bos doorsteken. Dat voelde niet goed. Ze vroeg de bomen om bescherming. Dat bleek nodig want ondanks kaart en kompas verdwaalde ze. Plotseling kwam er een man in haar gezichtsveld. De aanvankelijke opluchting dat er iemand was die ze de weg kon vragen, verdween schielijk toen ze hem zag. Ze maakte dat ze weg kwam. Op de kaart zag ze toen dat er een aantal riviertjes liepen, die al-

lemaal in Frankfort uitkwamen en daar moest ze naar toe. Ze dankte de bomen.

Haar beroepspad leidde overigens helemaal niet in de richting van de natuur. In tegendeel, Hilly werd klinisch chemisch analist. Ze werkte na haar opleiding in Zwitserland, eerst bij een huisarts en later in de kraamkliniek van de universiteitskliniek van Genève, waar tal van beroemdheden zich lieten behandelen door een vermaarde hoogleraar. Maar dat ging grotendeels aan Hilly voorbij. Het was hard werken en weinig verdienen. Na Zwitserland kwam ze als een soort *au pair* in Griekenland terecht. Met als opdracht het verwende zoontje van een jurist, die ze in Geneve had leren kennen, Frans bij te brengen. "Ik ben bang dat ik waarschijnlijk meer Grieks geleerd heb dan hij Frans".

Na een kort verblijf in Nederland, om de kas weer wat te spekken, toog ze naar Oeganda om daar in een missieziekenhuis te werken. Na drie-en-een-half jaar was het genoeg en kwam ze, definitief, terug naar Nederland. Omdat de mensen die ze kende verspreid door het land woonden, koos Hilly Utrecht als woonplaats en werd aangenomen in het Antonius Ziekenhuis. Ze wilde haar vakkennis bijspijkeren en dacht dat ze na een paar jaar wel weer zou verkassen. Maar dat liep anders, ze bleef Antonius tot haar pensioen trouw.

En Hilly vestigde zich in Oudwijk, waar ze nog steeds woont. “Oost is toch het mooiste stuk van Utrecht”.

Ongeveer 25 jaar geleden stuitte ze tijdens een wandeling op een gezelschap snoeihoutslepers van Bloeyendael. Ze vroeg of ze wat wilgenkatjes mee mocht nemen. Dat mocht. Als tegenprestatie werd ze vrijwilliger. Hilly heeft Bloeyendael op vele wijzen gediend. Naast de gebruikelijke werkzaamheden is ze tien jaar bestuurslid geweest. Nu leidt ze nog eenmaal in de maand mensen, vaak van de kantoren in de omgeving, rond door het park. Ze geniet dan van hun groeiend enthousiasme. En dan die lunches....

Jan Weggemans, oud voorzitter van Bloeyendael en zijn vrouw Inke brachten Hilly in contact met de aarde van de volkstuin. Ze hielp hen mee bij ATV Stadion en dat beviel zo goed, dat ze direct na haar pensionering voor zichzelf begonnen is. In die tuin kwamen de beelden van vroeger weer boven toen ze hun buurman, die slecht ter been was, hielp met het leggen van boontjes. Trouwens Bloeyendael herinnert haar steeds aan Haaksbergen, waar ze nog ieder jaar Pasen viert met haar familie. Die verscheidenheid van natuur. “Het is net Haaksbergen in het klein”.

Jan Heijmans

Afscheid man met grote verdiensten

Op 29 november 2017 droeg Theo de Ronde, medeoprichter en bestuurder van stichting Bloeyendael, na ruim 25 jaar het stokje van parkcoördinator over aan Ineke Blijleven. Het bestuur had voor Theo's afscheidsreceptie de bovenzaal van Restaurant Griftpark afgehuurd. Veel vrijwilligers, maar ook veel vertegenwoordigers van gemeentezijde en relaties van andere parken gaven acte de présence.

Tijdens de receptie bleek hoe groot de waardering was voor de enorme inzet van Theo. Oud-voorzitter Jan Weggemans memoreerde de verdiensten van Theo, als eerste. Paulus Jansen, wethouder van de gemeente Utrecht, onderstreepte hoe belangrijk de inzet van de parkcoördinator al die jaren is geweest. Ook Wim Horst, medewerker van de gemeente, die bijna van het begin af aan bij Bloeyendael was betrokken, vertelde bevlogen hoe functioneel, maar ook persoonlijk en betrokken (en soms ook lastig) de samenwerking geweest was. Hij onderstreepte dat door al pratende tal van cadeautjes aan Theo te overhandigen.

Klap op de vuurpijl was de presentatie van Paul Brassé, die een powerpoint presentatie gaf waarin een vooruitblik werd geboden op de toekomst van ons park zonder Theo: hel en verdoemenis werden ons voorgespiegeld. Gelukkig

blijft Theo als imker, maar ook als adviseur bij ons park betrokken.

De feestelijkheden leken een eind te krijgen met het overhandigen van afscheidscadeaus van het bestuur aan Theo en een spetterend afscheidslied gecomponeerd en gezongen door vrijwilligers en bestuursleden, maar

Theo zou Theo niet zijn als hij niet na dit alles ook zelf de gelegenheid zou nemen om een stichtelijk woord te richten aan alle aanwezigen. Dat deed hij dan ook met verve: in een uitgebreid betoog gaf hij aan welke risico's de natuur in Nederland loopt en hoe een en ander door velen soms roekeloos in de waagschaal wordt gesteld. Na een welverdiend applaus voor deze mooie woorden was er nog enige tijd gelegenheid om na te praten en elkaar te ontmoeten.

Ton van Alphen

Een document vol ambities

Er staat het een en ander te gebeuren in het gebied naast Bloeyendael. Gemeente en de ondernemers van Rijnsweerd maken plannen om het kantorenpark tussen Bloeyendael en de Uithof te vitaliseren en er een groot aantal woningen te bouwen. Samen met eigenaren, gebruikers en opdrachtgevers zijn de wensen en plannen uitgewerkt in het zogenaamde (concept) Ambitiedocument. Daarin moet volgens de plannenmakers Rijnsweerd worden klaargestoomd voor de 'nieuwe economie'. De nieuwe ambitie zet in op kansen vanuit de innovatie-economie en zal Rijnsweerd opnieuw op de kaart zetten.

Het nog zeer globale plan wordt systematisch door de plannenmakers aangepakt. Alle belanghebbenden werden in een vroeg stadium uitgenodigd om mee te denken, bezwaren te uiten, met nieuwe ideeën te komen. Ook Stichting Bloeyendael is van meet af aan betrokken bij alle bijeenkomsten. De plannenmakers hebben Bloeyendael bezocht, waarbij zij uitleg kregen over de geschiedenis, de waarde en de natuurlijke diversiteit van ons park.

Het bestuur van Bloeyendael koos ervoor om te participeren in het Ambitiedocument en heeft daarom afgelopen januari het Signeerdokument mede ondertekend. Als een van de onderteke-

naars zullen wij betrokken worden bij de verdere plannen en uitwerking. Natuurlijk zien wij bezwaren tegen het op de schop nemen van dit areaal waarbij de verkeersstroom drastisch zal worden aangepast, er tussen de 2500 en 3500 woningen gebouwd gaan worden en er intensiever gebruik gemaakt zal worden van de bestaande kantoren.

Recentelijk heeft het bestuur overlegd met de projectleider van de gemeente. In dit overleg hebben wij onze bezwaren en wensen kunnen uiten. Voorop staat dat Bloeyendael een natuurpark voor de passieve recreatie (wandelen) moet blijven. Verder hebben we gesproken over de hoogte van de nieuwe woonvoorzieningen en de afstand van de bebouwing tot ons park. Denk hierbij aan het wegnemen van zonlicht, toename van kunstlicht en van geluid. Ook de loslopende huisdieren (honden en katten) van de nieuwe bewoners kunnen een bedreiging vormen voor de flora en fauna. Maar voordat de plannen verder uitgewerkt kunnen worden, moet de gemeenteraad zich achter het Ambitiedocument opstellen. Men hoopt het hele project in 2030 gerealiseerd te hebben.

Wij zullen u regelmatig op de hoogte houden van de toekomstige veranderingen in Rijnsweerd. Ons motto blijft: "Houd Bloeyendael groen".

Hans Schriever

Het ambitiedocument is te downloaden via onze website

Essentaksterfte in Bloeyendael

De veroorzaker van de essentaksterfte, die bijna altijd leidt tot de dood van de aangetaste es, komt oorspronkelijk uit Azië. De eerste meldingen dateren uit de jaren negentig toen de ziekte o.m. werd waargenomen in Polen. In de jaren daarna heeft de ziekte zich gestaag verspreid over Europa. In Nederland is de ziekte al aanwezig in 2010. De laatste jaren is zij sterk toegenomen, ook in Bloeyendael. De ziekteverwekker is de parasitaire schimmel *Hymenoscyphus fraxineus*, het vals essenvlieskelkje. Voortplanting en verspreiding geschieden door middel van sporen.

De infectie ontstaat door kiemende sporen die het blad binnendringen. Hier groeit de schimmel verder via de nerven en de bladsteel in de levende bast van twijgen en jonge takken en verder van de grote takken en uiteindelijk de hele kroon. De aangetaste delen sterven aanvankelijk deels maar later geheel af. De eerste symptomen na de infectie van het blad bestaan uit kleine vlekke-rijge en lichte verkleuringen gevolgd door bruinachtige verkleuring van de nerven. De aangetaste delen verdrogen en sterven af. Bij twijgen en takken kan men na aantasting van de bast een typische vorm en bruine kleur van de “ingevallen” bast zien. Later worden de dode plekken don-

kerder en nemen de stervende takken snel in aantal toe. De boom is niet meer te redden en binnen een paar jaar verleden tijd. Oudere bomen kunnen zich soms deels herstellen, maar uiteindelijk leggen zij het ook af tegen de parasiet. De vrees bestaat dat meer dan 95% van de gewone essen zal verdwijnen!

Alle essensoorten blijken gevoelig tot zeer gevoelig voor de schimmel. Er loopt onderzoek in Denemarken, Duitsland en Nederland. Daarbij vond men in zaailingpopulaties van de gewone es, dat 1-2% van de bomen sterk verminderd vatbaar is. Dit biedt mogelijk hoop voor de toekomst. De onderzoekers kijken nu uit naar nog gezonde essen in de aangetaste gebieden. Voor onderzoek naar mogelijke resistentie en om een zo groot mogelijke “pool” van weinig vatbare bomen te selecteren, opdat een hoge genetische diversiteit is gewaarborgd.

Niemand wil de gewone es missen in het Nederlandse landschap vanwege zijn belang voor de biodiversiteit, als gewaardeerde gebruiksboom en als een karakteristieke boom in het cultuurlandschap.

Theo de Ronde

Voorjaarsreceptie

Vrijdag 23 maart 17.00 – 19.00 uur

Het bestuur nodigt vrijwilligers, donateurs en relaties van harte uit op de traditionele lenteborrel. We ontvangen u graag in ons paviljoen aan de Archimedeslaan, waar we elkaar bijpraten en het glas heffen op het nieuwe groei- en bloeiseizoen.

Excursies en vrijwilligersdag 2018

De datum voor onze vrijwilligers staat gepland op zaterdag 23 juni. Blok die alvast in je agenda.

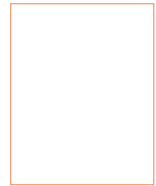
Ook de data van enkele excursies voor vrijwilligers en donateurs zijn inmiddels bekend:

- Zaterdag 31 maart in de ochtend de traditionele vogelexcursie in park en omstreken.
- In mei wordt een excursie naar Sandwijck gepland, de datum staat nog niet vast.
- Op 1 september geeft Katrien Janssens een workshop bloemen tekenen en schilderen.
- Tot slot wordt nog een excursie georganiseerd in het najaar.

Verdere informatie en uitnodigingen volgen enkele weken voorafgaande aan de excursie.

ACTIVITEITEN VOORJAAR 2018

ACTIVITEIT	DATUM	TIJD
Lenteborrel	Vrijdag 23 maart	17.00 – 19.00
Slangenbroedhoop	Zaterdag 7 april	10.00 – 16.00
Open huis en heemtuin	Dinsdag 3 april	12.00 – 14.00
Open zondag	Zondag 8 april	13.00 – 17.00
Klussendag	Zaterdag 21 april	10.00 – 16.00
Open huis en heemtuin	Dinsdag 1 mei	12.00 – 14.00
Open zondag	Zondag 13 mei	13.00 – 17.00
Open zondag	Zondag 27 mei	13.00 – 17.00
Open huis en heemtuin	Dinsdag 5 juni	12.00 – 14.00
Open zondag	Zondag 10 juni	13.00 – 17.00

Stichting Bloeyendael
Postbus 85017
3508 AA Utrecht
www.bloeyendael.nl
NL74 INGB 0003 4466 50
Tel. 06 4500 5700